

Samuel Kazen Orrefur 17 oktober 2019

Hur affärsbanker skapar pengar, vilka konsekvenser det har för vår ekonomi och en möjlig lösning på de problem nuvarande system skapar, var tema för seminariet med Samuel Kazen Orrefur den 17 oktober i Furusalen, Silvanum.

Ett nytt ekonomiskt system skulle enligt Orrefurs förslag ge:

- Lägre skuldnivåer i samhället → Minskad risk för finanskris → Lättare att prioritera andra mål än tillväxt om vi skulle vilja
- Ökad konkurrens i bank- och betalningsbranchen → lägre vinst till banker, bättre räntevillkor för oss andra
- Demokrati som styr hur nyskapade pengar ska investeras → mer hållbara och produktiva köp/investeringar än när bankerna styr

Orrefur berättade om organisationen Positiva Pengar och presenterade huvuddragen av sin rapport för tankesmedjan Katalys (<https://www.katalys.org/.../no-68-forstatliga-pengarna-sa-st.../>), med utvecklingar efter frågor och kommentarer från deltagare i den fullsatta Furusalen.

Privata banker har skapat pengarna som används i samhället i dag. Kan detta vara roten till finanskriser, ojämlikhet och överkonsumtion?

Det finns tre typer av pengar:

- Kontanter (sedlar och mynt) 2%
- Affärsbankspengar (kontopengar) 98%
- Centralbankspengar (RIX) som används enbart av banker, bl.a. för att kvitta överföringar dem emellan

Affärsbankspengarna skapas genom lån. Till exempel; du lånar 2 miljoner och köper ett hus. De pengar du lånar finns inte hos banken, utan tas "från luften" genom att banken bokför både en tillgång (ditt löfte att återbetala 2 miljoner) och en skuld (2 milj. skapas på ditt konto att använda för betalningar).

Men, affärsbankspengar är osäkra och deras skulder till låntagarna backas därför upp av staten (skattebetalarna) genom bankgarantin.

Vanliga missförstånd om banker är att dom fungerar som;

- en spargris – våra sparpengar förvaras säkert hos banken, eller
- en mellanhand – bankerna lånar ut pengar som andra kunder sparat, eller
- en penningmultiplikator – bankerna sparar en liten andel i reserv, sedan lånas kvarvarande pengar ut igen.

Inget av detta stämmer. Så fungerade det för länge sedan, men inte nu!

En representant från en av Gävles affärsbanker påstod i ett inlägg att detta är felaktigt, och att hans bank bara lånar ut pengar som den har, eller lånar i sin tur. Detta stämmer alltså inte med Riksbankens, eller med Bank of Englands, beskrivning av hur pengar skapas.

Bankerna lånar gärna ut pengar, åtminstone till "säkra" låntagare, eftersom dom på detta sätt skapar pengar, ökar sin omsättning och därmed vinsten till ägarna.

Vad avgör hur mycket pengar som skapas?

Incitamenten för bankerna att skapa pengar genom låneutgivning är:

- Högre vinst ju mer skuld de lyckas sälja till kunderna
- Statliga garantier, service och stöd från Riksbanken möjliggör högre risk
- Riksbankens penningpolitik

Hämmande faktorer är:

- Låg efterfrågan på lån
- Låg kreditvärdighet hos kunder
- Begränsande lagar och regler

Bankerna skapar pengar snabbare än BNP växer. Mellan 1999 och 2017 ökade penningmängden i genomsnitt med 8% årligen, medan tillväxten var 2,5% och inflationen 1,2%.

Hur kan då penningmängden växa så snabbt trots låg inflation? Det beror på att merparten av nya pengar gått till köp av värdepapper, fastigheter och företag, dvs. inte till produktiva verksamheter (BNP ökar inte). När bankerna skapar mer pengar än det finns produktiva investeringsmöjligheter så sjunker räntan, och risknivån ökar.

Trots att fastighets- och lägenhetspriser ökat mycket, så har den låga låneräntan medfört att boendekostnaden ökat långsamt, dvs. konsumentprisindex påverkas inte av prisökningen.

Det har varit lätt att låna pengar för att köpa en befintlig bostad, men svårt att låna för att bygga nya bostadshus. Bostäder har då inte byggts i takt med efterfrågan, vilket också trissat upp priserna på det befintliga beståndet. Svenskarna har blivit ett av jordens mest skuldsatta folk.

Förfarandet ökar ojämlikheten, eftersom de tillgångar som förvärvas av de som lånar kan belånas ytterligare, så mer pengar skapas till nya köp som driver upp priserna ännu mer. Allt färre människor äger alltmer av tillgångarna.

Det blir också konsekvenser för miljön av att bankerna "dopar" ekonomin med pengar (=skulder). Tillväxten eldas på när banken "intecknar framtiden". Tillväxt krävs nämligen för återbetalning av skulderna, nolltillväxt eller nerväxt blir omöjlig, och miljö och klimat påverkas negativt.

I rapporten Förstatliga pengarna; Så stoppar vi bankerna från att skapa finanskriser föreslår Orrefur att staten tar över skapandet av pengar i tre steg:

I Steg 1 introducerar Riksbanken e-kronan, och skapar därmed riksbankspengar åt allmänheten. Detta ger ett säkrare betalningssystem vid en finanskris, bankerna pressas att höja sparräntorna för att behålla kunderna, och det blir möjligt för andra företag än banker att erbjuda betalningstjänster.

I Steg 2 skapar Riksbanken pengar aktivt, pengar som kan delas ut till medborgarna (helikopterpengar), pengar till statsbudgeten, m.m. Riksbanken kan nu stimulera realekonomin och inflationen utan att blåsa upp tillgångsbubblor!

I Steg 3 konverteras succesivt kvarvarande affärsbankspengar till e-kronor. Alla betalningar i Sverige genomförs nu med e-kronor. Statliga subventioner och garantier till bankerna avskaffas. Vill bankerna låna ut e-kronor måste de tjäna eller låna in dessa.

Liknande förslag har tagits fram i andra länder, t.ex. har Schweiz haft en folkomröstning om ett sådant. Bankerna motsatte sig, och lyckades få stöd av riksbankschefen. Förslaget gick inte igenom, men ca 25% av de röstberättigade var positiva.

Publik: 65

Fotograf: Anders Lindborg

Text av: Ann-Katrin Myles